

Stf justitieombudsmannen
Stefan Holgersson

Anmälan mot Kriminalvården, anstalten Kumla, för hanteringen av ett brev adresserat till en advokat

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA följande klagomål mot Kriminalvården, anstalten Kumla.

Den 20 mars 2025 skedde en visitation på hans avdelning. Under visitationen öppnade personal flera frankerade och förslutna brev. Ett av dessa brev var adresserat till hans advokat BB.

Utredning

JO uppmanade Kriminalvården att yttra sig över anmälan och besvara de frågor som framgår av redogörelsen för myndighetens yttrande nedan.

I sitt remissvar anförde Kriminalvården, genom chefen för sektionen för verksjuridik – verkställighet, straffrätt m.m., i huvudsak följande:

Utredning

Kriminalvården har inhämtat uppgifter från region Mitt, som i sin tur har hämtat in uppgifter från anstalten Kumla och det klientadministrativa systemet, KVR. Berörda befattningshavare har fått möjlighet att lämna synpunkter. Av utredningen framgår följande.

Anstalten Kumla har kontrollerat dokumentation om visitation den aktuella dagen och fört samtal med personal som tjänstgjorde och medverkade vid visitationen på avdelningen. Ingen av personalen minns att det påträffats ett brev likt det AA beskrivit i sin anmälan eller att AA reagerat eller framfört för personal att förslutna brev skulle ha visiterats eller granskats. Det finns inte heller någon dokumentation som stödjer det som AA beskrivit.

Anstalten har inte någon skriftlig rutin för hur personal ska agera om det vid en visitation påträffas förslutna försändelser. Däremot är regelverket om myndighetspost, inklusive försändelser till eller från en advokat, en del av anstaltens introduktionsprogram för nyanställda. I det ingår bl.a. information om vad som gäller avseende granskning av in- och utgående försändelser. Av materialet framgår att den intagne ska erbjudas att i enrum och utan närvaro av personal öppna och ta del av försändelsen. När den intagne tagit del av försändelsen överlämnas den till personalen som, utan att granska innehållet, vidarebefordrar den till den intagnes tillhörigheter. Vidare framgår att det, om

den intagne vill inneha försändelsen på sitt bostadsrum, ska ses och hanteras som en innehavsfråga. Den intagne får då ansöka om detta i vanlig ordning.

Det har förts samtal med personal, varvid det framgår att dessa har god kunskap om hur de ska agera om det vid visitation påträffas en försändelse från eller till en advokat. Intagna ges alltid möjlighet att lämna in en försändelse till omedelbar befordran i stället för att försändelsen granskas vid en visitation.

Rättslig reglering

Kriminalvården hänvisar till relevanta delar i den rättsliga reglering som Kriminalvården redogjort för i yttrande den 18 juni 2025 (ert dnr 1079-2025) och för därutöver fram följande.

Av 1 kap. 6 § fängelselagen (2010:610) framgår att verkställigheten inte får innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Vidare framgår av 5 kap. 1 § fängelselagen att en intagen får ta emot och inneha böcker, tidskrifter och tidningar, dock inte sådana som kan 1. äventyra ordningen eller säkerheten, eller 2. antas motverka den behandling som han eller hon genomgår. I övrigt får en intagen ta emot och inneha de personliga tillhörigheter som är motiverade med hänsyn till att verkställigheten ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt.

Med personliga tillhörigheter avses all den egendom som tillhör en intagen, inklusive försändelser (se prop. 2009/10:135 s. 134).

I 5 kap. 2 § fängelselagen anges bl.a. att tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha får omhändertas och förvaras för den intagnes räkning.

Enligt 7 kap. 6 § fängelselagen ska en försändelse mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda vidarebefordras utan granskning. I samma bestämmelse föreskrivs att om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av en sådan försändelse till en intagen är oriktig, får försändelsen granskas i syfte att utreda vem avsändaren är. Bestämmelsen kan ses som en anpassad form för de intagna av det grundlagsskydd mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse som gäller för var och en enligt 2 kap. 6 § regeringsformen (se prop. 2009/10:135 s. 110 f.).

Av 7 kap. 8 § fängelselagen framgår att en försändelse som har granskats ska, om inte särskilda skäl talar mot det, lämnas ut till den intagne så snart som möjligt och senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

Av 21 § fängelseförordningen (2010:210) framgår att om en försändelse som har granskats inte kan lämnas ut i nära anslutning till att granskningen slutförts, ska den intagne underrättas, om inte särskilda skäl talar mot det.

I 7 kap. 19 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse (FARK Fängelse) anges att en försändelse till eller från en intagen ska befordras eller hållas tillgänglig för den intagne samma dag som försändelsen kommer till anstalten, om det är möjligt och försändelsen inte ska granskas.

I 7 kap. 20 § FARK Fängelse anges att två tjänstemän ska, om möjligt, medverka vid granskning genom öppnande av en försändelse.

Av 7 kap. 22 § första stycket FARK Fängelse framgår att en försändelse till eller från en intagen får granskas genom genomlysning av försändelsen i oöppnat skick, öppnande utan genomlysning av innehållet, eller öppnande och genomlysning av innehållet.

En granskning av en försändelse till eller från en intagen ska, enligt 7 kap. 23 § FARK Fängelse, ske skyndsamt. Vidare framgår att försändelsen efter granskningen ska lämnas ut till den intagne så snart som möjligt om den inte ska omhändertas enligt 5 kap. 2 § eller 8 kap. 8 eller 9 § fängelselagen eller hållas kvar enligt 7 kap. 8 § samma lag. Om innehållet i en granskad försändelse bedöms kunna vara straffbart i samband med innehav eller spridning eller om det lämnar upplysningar om brott, för vilket fängelse är föreskrivet och som kan antas föranleda annan påföljd än böter, ska Polisen underrättas så snart som möjligt.

Av allmänna råd till 7 kap. 8 § fängelselagen i FARK Fängelse framgår att särskilda skäl mot att lämna ut en granskad försändelse kan finnas om ordningen eller säkerheten skulle äventyras vid befordran av försändelsen. Om försändelsen innehåller information som kan utgöra fara för någon annans liv eller hälsa eller uppgifter som kan äventyra ordningen eller säkerheten i anstalten även efter att den intagne frigivits kan det finnas särskilda skäl att hålla kvar försändelsen även efter den tidpunkten.

Av allmänna råd till 21 § fängelseförordningen i FARK Fängelse framgår att särskilda skäl mot att underrätta en intagen om att en försändelse har hållits kvar t.ex. kan vara att arbetet i en redan inledd förundersökning skulle kunna skadas, om försändelsen i sig tyder på att Polisen eller Kriminalvården har vetskap om planerad brottslighet eller om försändelsen innehåller information om ett planerat brott, rymnings- eller upplöppplaner eller information som kan användas för att hota eller trakassera andra intagna eller kriminalvårdspersonal.

I 7 kap. 24 § FARK Fängelse anges att den intagne ska underrättas när en försändelse har granskats. Underrättelsen ska innehålla information om 1. vilken försändelse som har granskats, 2. med stöd av vilket lagrum granskningen har skett, 3. vilken typ av granskning som har utförts, 4. datum för granskningen, och 5. vem eller vilka som medverkat vid granskningen.

Kriminalvårdens bedömning

Enligt anmälan har personal vid anstalten Kumla i samband med en visitation hittat ett förslutet och frankerat brev som varit adresserat till en advokat. JO har till följd av AA:s anmälan begärt att Kriminalvården ska besvara hur Kriminalvården anser att anställda ska agera i en sådan situation samt om intagna ges möjlighet att välja att lämna försändelsen till omedelbar befordran i stället för att den undersöks.

Det framgår av den rättsliga regleringen hur Kriminalvården ska agera om ett förslutet och frankerat brev adresserat till en advokat påträffas i en intagens bostadsrum. Kriminalvårdens handbok om intagnas försändelser (2015:2) och informationsmaterialet som nyanställda vid anstalten Kumla tar del av i sin introduktion ger ytterligare vägledning för kriminalvårdspersonalen. Som framgått av Kriminalvårdens yttrande den 18 juni 2025 finns det dock skäl att i vissa avseenden förtydliga Kriminalvårdens handböcker.

Eftersom ord står mot ord, kan det inte bekräftas att Kriminalvården agerat så som AA beskrivit i sin anmälan. Det har dock inte framkommit annat än att anstaltens personal är särskilt uppmärksam på regelverket om myndighetspost och mycket noggrann när brevgranskning utförs. Av utredningen framgår vidare att anstalten gör tydlig skillnad mellan befordran av myndighetspost och prövning av innehavsfrågan. Vid anstalten ges intagna möjlighet att lämna en försändelse som är adresserad till en advokat till omedelbar befordran i stället för att undersöka försändelsen. Vidare får intagna ta del av myndighetspost i enrum, utan närvaro av personal. Sammantaget bedömer Kriminalvården att anstalten ser till att rätten till förtrolig kommunikation mellan en intagen och dennes advokat skyddas.

AA fick tillfälle att kommentera remissvaret.

Bedömning

Kriminalvården har inte kunnat bekräfta att det vid en visitation av AA:s bostadsrum påträffats ett brev likt det som han beskrivit i sin anmälan. Uppgift står alltså mot uppgift. Jag bedömer att ytterligare utredningsåtgärder inte skulle leda till något annat resultat och får därför konstatera att det som framkommit i ärendet inte kan ligga till grund för kritik.

Enligt Kriminalvården har anstaltens personal god kunskap om hur de ska agera om det vid en visitation påträffas en försändelse till eller från en advokat och intagna ges alltid möjlighet att lämna in en försändelse till omedelbar befordran i stället för att försändelsen granskas.

Det kan nämnas att jag denna dag har meddelat beslut i det ärende (JO:s dnr 1079-2025) som Kriminalvården hänvisar till i remissvaret och som rör liknande klagomål mot ett häkte. I det beslutet uttalar jag att det är lämpligt att kriminalvårdspersonal har motsvarande förhållningssätt om det vid en visitation påträffas en försändelse som inte är frankerad eller som saknar fullständig adress men där det ändå framgår att försändelsen är avsedd för en advokat.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av stf JO Stefan Holgersson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Jessica Jern har föredragit ärendet och byråchefen Catrine Björkman har deltagit i beredningen.